

JACINT CORBELLA
SATURNINO HERNÁNDEZ DE LA PEÑA

INTRODUCCIÓ A L'ESTUDI DE L'OBRA DEL DR.
DIEGO RUIZ (1881-1959): ELS CONTES.

IV Congrés d'Història de la Medicina Catalana
Poblet, 7-9 de juny de 1985
Actes, Vol. 1

1 - EL PERSONATGE

1. INTRODUCCIÓ: Didac Ruíz i Rodríguez o Diego Ruíz, com és més conegut, tot i que s'identificà plenament amb Catalunya és un personatge curiós i atraient de la nostra medicina del primer terç del segle XX. Fou psiquiatre, director del manicomí de Salt. Fou filòsof, autor d'una obra extensa i heterogènia. Estigué vinculat a corrents culturals no conformistes: sovint no encaixà amb la societat que l'envoltava. Fou personatge polèmic, sobre tot ran de la novel·la de Prudenci Bertrana, però en el fons encara és poc conegut. La seva obra és vasta i no sempre de lectura fàcil. Les dades sobre la seva vida són sovint poc concordants en el detall. Ha atret diverses vegades l'atenció dels estudiosos, sense que coneguem encara cap treball aprofundit i global sobre la seva obra i activitat.

Va viure diverses vegades molts anys a l'estranger i de fet a Catalunya va estar-hi durant tres períodes, no massa llargs cap d'ells. Els anys d'estudi (c. 1894-1901); els primers anys de la seva arrancada intel·lectual (1905-1913), i els de la segona República (1931-1939). De fet tres períodes espaiats, d'uns set o vuit anys cadascun d'ells. Aquí donem una primera nota o introducció a l'estudi de la seva obra i ideologia.

2. DADES BIOGRÀFIQUES. Les dades sobre la vida de Diego Ruíz sense ser escasses tampoc no són abundants i més d'una vegada no són coincidents del tot segons les diferents fonts. Així passa amb la data de naixement. Creiem que va néixer a Màlaga el 13 de gener de 1881 (1). Però tenim dades publicades sobre l'any 1882 i àdhuc el 1885 (2). Es deia Diego Ruíz y Rodríguez Toledo (3). El seu pare era metge i el seu avi matern també (4). Els anys d'infància els passà a Màlaga, Còrdova i Granada (5). El seu pare morí aviat, a Buenos Aires i el 1895 passà a viure a Barcelona on un oncle seu, el Dr. Rafael Rodríguez Méndez era catedràtic d'Higiene a la Facultat de Medicina (6). En aquests anys d'estudiant ja va començar a escriure, des d'un assaig d'astronomia (7) a articles a la Vanguardia (8). També fou aleshores, quan tenia divuit anys, que va conèixer Gaspar Sentiñón, apòstol patriarcal de l'anarquisme teòric a Catalunya (9). Sentiñón, ja vell, va influir intensament en el pensament de Diego Ruíz, el qual li va dedicar molts anys més tard, en plena República, un dels seus llibres més representatius (10). En aquests anys va col·laborar intensament a la Gaceta Médica Catalana, revista bàsica de la nostra medicina, que era dirigida per Rodríguez Méndez (11).

L'any 1902 acaba el primer període català i se'n va a Itàlia (12), on es doctora a Bolònia amb una tesi sobre psiquiatria. Aquesta estada a Itàlia el marca molt (13). El 1904 és a París on va viure gairebé només a Sainte-Geneviève (14). El 1905 torna a Catalunya. Aleshores comença una etapa de gran productivitat. El mateix 1905 publica la "Genealogia de los símbolos", obra important en el seu pensament juvenil (15). Entre els seus vint-i-quatre i trenta anys té una producció considerable. El 1906 sortí "Jesus como voluntad", amb el subtítol "Dialéctica de la creencia cristiana". De seguida la "Teoría del acto entusiasta" i "Lluç, maestro de definiciones". El 1907 el seu primer llibre en català: "De l'entusiasme com a principi de tota moral futura", editat a la Biblioteca Catalana de Filosofia. El mateix any "Nieto de Carducci" en part autobiogràfic. El 1908 publica, a la Biblioteca popular l'Avenç (num. 76) "Del poeta civil i del cavaller" i de seguida "Contes d'un filòsof". Després, el 1911, "Contes de glòria i d'infern", seguits, en el mateix volum, dels "Diàlegs i màximes del Super-Christ". De fet doncs, als trenta anys, té una obra considerable i densa en el camp del pensament. Aleshores és un dels grans valors joves de la intel·lectualitat catalana (16).

Es psiquiatre a Salt (1909), director del manicomí amb idees noves (17). Escriu a la premsa, al "Poble Català", a "Luz", una revista que havia fundat amb Rovira i Ta (18). Junt amb Prudenci Bertana, amic seu, publica

un fulletó sobre "La locura de Alvarez de Castro" (19). Això li causà grans adversitats. Té també problemes amb Bertrana, el qual acabarà anys després contra ell, escrivint una novel·la "Jo, memòries d'un metge filòsof" (20). Aquí, amb un grau de semblança que no sabriem dir, i amb el nom de Daniel Pérez, retrata la persona de Diego Ruíz (21). Probablement té problemes personals, o així ho insinua Bertrana.

De fet la situació se li fa difícil en l'ambient no massa obert de la Girona d'aleshores i el 1913 se'n va del país (22). Ja no tornarà a establir-s'hi fins els anys de la República. Va al París de just abans de la guerra; a Provença, on hi ha les festes en honor de Frederic Mistral (23) i a Itàlia, on es quedarà uns anys. Allí escriu bastant. Un parell de llibres prenent posició contra la guerra (24). També surt "L'Anima di Ferrer" i sobre tot el 1920 publica, a Bolònia, una obra que es considera cabdal per a l'estudi del seu pensament "Prima prova d'un Principio nuovo sulla natura del tempo", on fa una anàlisi del temps i el relaciona amb el dolor (25).

Marxa d'Itàlia, on hi estava bé, per causa del règim feixista. Viatjarà per l'Orient proper (Egipte, Palestina; 1925-1928) (26). Altre cop a França i, ja quan la República, torna a Catalunya. Aquí el 1925 havia sortit el llibre de Bertrana que va moure una gran polèmica (27). Ara tornaran uns anys de bona productivitat però més irregular i menys comprensible que els escrits d'abans. Ja serà un metge que no exerceix, un psiquiatre més per la seva història i personalitat que pel seu present mèdic (28). Bohemi a l'ateneu, home de vida curiosa (29), torna a la lluita del paper escrit. Alguns papers seus són poc intel·ligibles. Entre les obres d'aquest període cal fer esment, si més no, de quatre: "Misatge a Macià" i "El crim dels reis catòlics i la fi de la missió de Castella", tots dos del 1931. Aquest últim és dedicat a Gaspar Sentiñón, que hi és al·ludit en el text (30). Després "Repressió mental en Alemanya", el 1933, (31) i "Vacunar es asesinar...", contra les idees de Jenner (32).

El 1936 reedita els "Contes d'un filòsof". Després encara algun fulletó de guerra (33) i l'exili a França. Visqué un temps a París i després a Biarritz. Allí va casar-se. Va publicar llibres sobre Pau Casals i sobre Goya (34). Malalt, es visitava sovint a Tolosa del Llenguadoc, on va morir de repent, el mes d'agost de 1959, per causa d'un infart de miocardi (35). La seva obra va quedar oblidada i avui és recordada de manera esporàdica, més com a curiositat, però sense entrar-hi a fons. Per això hi fem aquesta primera aproximació, analitzant una obra curta, però interessant, que ens sembla prou indicadora d'alguns trets del seu pensament.

Malgrat aquest oblit hem de recordar que l'obra de Diego Ruíz fou relativament valorada en el seu temps, sobre tot en el període inicial, i més a altres països que aquí mateix. A França (36), Alemanya (37), Suïssa (38), Argentina (39) i sobre tot a Itàlia (40), el seu nom era conegut, la seva obra estudiada i àdhuc fou considerat com un filòsof amb idees noves. Se'l definí com el filòsof de l'entusiasme, d'acord amb una part dels seus escrits (14). Aquí Maragall el copsà de manera magistral. El pròleg dels Contes d'un filòsof és una de les millors explicacions de la personalitat de Diego Ruíz i és important perquè aleshores l'autor era encara molt jove i no havia manifestat plenament el que portava a dintre. Maragall parla de la força personal de la seva expressió, però també diu que és una força estranya i, segons com, terrible. I segueix textualment: "Perquè en Diego Ruíz és un element exòtic en la nostra ànima, i exasperat, i dolorós, i pertorbador. En una paraula, creador". I més enllà: "És una força que no s'ha sabut o no hem sabut aprofitar encara... i actua tota sola, sense engranatge, sense fre; i va arborada". És difícil trobar un retrat més precís de Diego Ruíz. També s'ocuparen d'ell Manuel de Montoliu (24), Menéndez Pelayo, Bonilla San Martín, Dorado Montero i altres (34).

11-ELS CONTES

Diego Ruíz publicà dos llibres amb el títol genèric de "Contes". Els Contes d'un filòsof i els Contes de glòria i d'infern. El primer conté quinze narracions, totes breus, algunes brevíssimes, que en l'edició dels Quaderns literaris, de 1936, comprenien vuitanta pàgines. El segon té disset narracions, també breus. Hi ha considerables diferències entre els dos llibres, a part de que el segon està seguit dels diàlegs del Super-Christ i de les Màximes.

Ens sembla que el primer llibre té més qualitat literària i que permet copsar més bé alguns dels múltiples aspectes de la ideologia de Diego Ruíz. El segon és més polèmic i està més centrat en les opinions entorn de la religió. Són dues obres molt diferents. El que ens importa ara no és la qualitat literària, tot i que no és dolenta, sino les idees que s'hi traspuen. També hem de dir que el llibre permetia reconèixer personatges del temps i que va provocar un cert rebombori (44). Entre els aspectes del seu contingut que ens interessa remarcar més clarament hi trobem:

--les idees sobre la mort, bé sigui el fet mateix de la mort o bé els fenòmens que poden aparèixer després d'ella.

--els fenòmens paranormals, àdhuc en cadàvers, alguna vegada amb un intent d'explicació científica. També els relacionats amb els somnis.

--el relat de malalties mentals, amb una gran finura clínica, que ens reveia la seva formació com a psiquiatre.

--les idees religioses, sobre tot en torn de la personalitat de Jesucrist. També la particular visió sobre el poble jueu.

--les idees sobre la força de la voluntat.

--la visió universalista, europea, que es traspua en tot el cos de l'obra.

--molt matisades encara, i poc desenvolupades, les idees sobre el temps, que seran després un punt important del seu pensament.

Analitzem ara cadascun d'aquests aspectes.

1. La idea de la mort. Es troba, d'una manera o altra, en la gran majoria dels contes de la primera obra, i poc en la segona. S'hi expressa de maneres ben diverses. D'una banda la presència freqüent del fenomen real de la mort, ja sigui d'una manera esperada (Madame Ricard, conte núm. 1); per malaltia, amb l'impacte sobre el propi metge, que és impotent per a evitar-la (L'ànima d'un vaixell); o presentida, així la mort de Paco Arana en el conte "Un somni ben somniat".

També les diverses formes, ja sigui la mort natural, com són els tres casos ja esmentats; per suïcidí ("El suïcidí de miss Manry", primer conte del segon llibre); o bé agressiva contra altri, així l'impuls assassí d'una gossa, o del mateix home ("Una ira", "Una història cruel"). La mort és, doncs, una de les idees més presents en els contes de Diego Ruíz i la comenta des de punts de vista molt diversos i rics. Creiem que aquesta és una constant, potser ambivalent, del seu pensament, si més no en aquests anys juvenils.

2. Els fenòmens després de la mort. Aquestes idees són prou importants, i es reflexen prou vegades, per a considerar-les en un punt diferent del de la mort. Si bé aquesta és un fet normal a la vida, ja no ho és tant el que hi hagi fenòmens postmortals. Ruíz amb la seva imaginació i tècnica literària i amb una força descriptiva molt realista n'esmenta més d'un cas.

En el primer dels contes, que és el més llarg, "La veu de Madame Ricard", explica amb un detall molt real i gairebé convincent, com dues germanes senten, les dues alhora, la veu d'una veïna que havia mort feia dos dies i que crida a una d'elles. El fenomen es repeteix. L'autor intenta analitzar científicament la percepció i exclou la possibilitat d'un deliri o d'una al·lucinació. Dona una explicació paranormal. La veu ha

quedat enregistrada, en vida, com si fos en un fonògraf, en unes monedes de plata, objectes molt estimats per la protagonista.

En el segon conte hi ha la premonició de la mort d'un familiar (el pare de Violette), per mitjà de dos episodis en somnis. A la quarta narració ("L'ànima d'un vaixell") esmenta com el cadàver d'un mariner, mort durant una travessia, i que per tant ha d'ésser llençat al mar, es gira en el moment en que se submergeix el cap, despedint-se del vaixell. Això vol dir, segons la interpretació d'un vell mariner, que està content. El vaixell també es desvia del seu camí. És el cas en que Diego Ruíz intenta donar una explicació més versemblablement científica.

En el reiat "Una agonía al Cimone" comenta els fenòmens de visió panoràmica i total de la vida en les proximitats de la mort.

3. Altres fenòmens paranormals. Continuen essent un dels punts de l'interès de D. Ruíz. A la tercera narració ("Un rellotge fidel") esmenta el fet de que un rellotge que tenia la corda donada es para en el mateix moment de la mort del seu propietari. A la narració "L'ànima d'un vaixell" no hi ha només la despedida del cadàver sino que s'indica que el vaixell es gira després del llençament del mariner mort.

Un dels contes més típics d'aquests aspectes del pensament de Diego Ruíz és "Una resurrecció a París" -que està dedicat a Eugeni d'Ors-. Parla d'una experiència a la Salpêtrière comentant com per la força de l'amor i la voluntat de l'experimentador, el cor d'un cadàver pot arribar a fer novament un únic batec. Diu cloent el conte: "El cor ha bategat un moment. Per un moment hem operat una resurrecció".

4. La malaltia mental. Es copsa en més d'un dels contes. Però és particularment interessant el titulat "El boig Macbeth sacerdot", que s'havia publicat abans en forma independent. Hi ha diversos episodis que l'autor relaciona amb la seva estada a Reggio-Emilia, en un manicomi, quan els seus estudis a Bolònia. Aquí els deliris, l'estat d'excitació, el sentiment de culpa i altres aspectes ens donen quadres psicopatològics descrits per una mà tècnica. Igualment la malaltia que porta a l'automutilació, així la del doctor Hãrischtz en l'últim conte del primer llibre "Com vaig quedar cec".

5. El sentiment de culpa. S'expressa ben llargament en un dels contes més extensos "El boig Macbeth sacerdot". També es troba clarament expressat en el conte "2, carrer d'Entença" on un dels personatges es considera responsable de l'ensorrament d'un edifici, degut als seus pensaments de ruïna. Diu: "Us ho confesso desesperadament, soc jo l'únic responsable de la ruïna de la casa", i després ho rebla: "SÍ, soc la causa de la ruïna dels cinc pisos d'aquella casa, perquè he pensat fortament, intensament, pensaments de ruïna". Creu, doncs, en l'eficàcia i la força del pensament, més que de la pròpia acció física: "Deu me'n guard d'una idea de Mal, més encara que del mal mateix". I aquesta mateixa idea de culpa la trobem en la narració "Una història crue!" sobre la mort d'un gat.

6. La voluntat. Aquesta és una de les constants més importants en el pensament de Ruíz, aquí i en altres escrits. Àdhuc podria definir-se'l com un filòsof de la voluntat, si més no en molts aspectes. En aquesta etapa de la seva vida li dedicà diferents assaigs. Aquí s'hi reflexa aquest pensament, per exemple quan ens parla, en el primer conte, de la "voluntat de somniar" que "tenia quelcom d'aquella vinior grega que aplicada als fets diaris de la vida -el camp de batalla de la voluntat de viure- produeix els herois i els criminals" (p.19). I, així, parla de les al·lucinacions volgudes, de la voluntat de potència i de viure i de la seva capacitat. I àdhuc la voluntat de produir fenòmens per fora de les lleis normals: "i per què la voluntat,

la Voluntat humana, no podia fer sensibles les matèries opaques?..." diu referint-se a objectes inanimats, en aquest cas les monedes, ja esmentades, de la primera narració.

7. El Temps. El temps serà, més tard, un dels punts elementals en el pensament de Diego Ruíz. Si no una constant serà un puntal de la seva filosofia. L'any 1920 publica un assaig italià que considera fonamental. Aquí hi trobem referències encara aurorals, però que ja són indicadores. Ho diu en l'advertència escrita per a la segona edició: "En els meus escrits hi ha una continuïtat. No he tingut més que una idea: Què és el temps?... Art és sentit del temps. Sentit del temps, vida, pensament i ciència".

8. El Judaisme. Un dels temes més marcats, al llarg de la segona sèrie de contes és el relatiu als jueus. Hi ha prou històries per a veure la seva posició, podríem dir que ambivalent, envers els jueus que esmenta en diversos llocs d'Europa. Així en "Praga daurada" o "Una nit a Palestina" que transcorre a Florència.

9. Les idees sobre Jesucrist. Aquesta és la temàtica que domina el segon llibre. Podem dir que el centre, si bé no únic, de l'obra es troba en els relats dedicats a l'estudi de Jesús com a personatge històric i religiós. És ben patent la seva posició polèmica en front a la imatge i figura de Jesús (així el nomena). D'una banda per mitjà d'explicacions naturals dels relats evangèlics, als quals menysprea. Així l'explicació del robatori del cadàver front a la idea de la resurrecció. O la desdivinificació del personatge, per exemple relatant l'existència d'una nena, Ruth, filla seva i de la samaritana, que mor de fred. Després d'això el pare es deixa agafar. O més enllà quan remarca l'enuig de Jesús amb el Pare Etern, o la identificació que fa de les figures de Jesús i Satàn i Satàn o Llucifer (Pág. 245 de les Màximes). La major part del segon llibre de contes és doncs clarament polèmic en front al cristianisme.

Els Diàlegs del Super-Christ, que no analitzarem ara, són una continuació d'aquesta línia de polèmica religiosa. Hi senyalarem, breument, com hi trobem també algunes constants del pensament de Ruíz, per exemple la preocupació per la mort, així la mort voluntària, el suïcidi (p.192), o l'afirmació de la voluntat, en molt diverses formes (p.195): de viure, de morir o de ruïna, d'esser Déu, el que el porta a l'anunci de l'Ultravertebrat; o la voluntat de creure (p. 208). I més enllà encara esmenta la moral de l'entusiasme.

10. La visió europea. Els escrits de Diego Ruíz són oberts geogràficament. Tenen una visió universal. El mateix encapçalament de molts contes ja té una cita, en llengua variable, però en el primer llibre amb majoria anglesa i cites de Shakespeare. I poques franceses o italianes. Els mateixos relats passen a diferents llocs: Itàlia, França Anglaterra, el Nord d'Àfrica, àdhuc algun a Catalunya. Creiem que aquesta visió universal és important com a component de la personalitat de Diego Ruíz.

NOTES

- 1.- RAHOLA, C.: Una autobiografia del doctor Diego Ruiz. Rev. de Catalunya, 1926, III, (19), 22-25. Dóna aquesta data, basada en material subministrat pel propi Diego Ruiz. Domènec de Bellmunt, en dos treballs esmentats més endavant, dóna el mateix any 1881.
- 2.- La data de 15 de març de 1882 apareix en un treball aparentment ben informat: RIGAU, P.; BETANCOURT, I.: La obra del filósofo español Diego Ruiz. París (Imp. Vaugirard), 1913, fulletó gros, de 16 pàgines, amb un retrat de Ruiz. També és esmentada a l'Enciclopèdia España (E.U.I. 52, 784-785). També l'hem donada a CALBET, J.M.; CORBELLA, J.: Diccionario biográfico de metges catalans. Barcelona, 1981-1983, vol. III, pp. 61-62. A la segona edició dels Contes d'un filòsof, a la nota introductòria es dona com a data de naixement el 13 de gener de 1885. Probablement sigui un error d'impremta i sigui 1881.
- 3.- v. la nota prèvia a la segona edició dels Contes, ja esmentada (Barcelona, Quaderns literaris, núm. 104; 1936). En altre lloc hem trobat com a segon cognom: Alvarez de Toledo.
- 4.- RAHOLA, loc. cit. p. 22.
- 5.- També havia estat, molt petit, amb el seu pare, a València i Barcelona. Rahola, loc. cit. p. 22. Aspectes biogràfics es troben a la seva obra Nieto de Carducci, que té el subtítol "Confidencias, memorias y cartas de un endiablado de nuestros días". Barcelona (Imp. Fidel Giro)1907.
- 6.- Sobre Rodríguez Méndez v. CORBELLA, J.; CALBET, J.M.: Un médico granadino en Cataluña: Rafael Rodríguez Méndez. Actas IV Congr. Esp. Hist. Med. Granada, 1973, I, 229-236.
- 7.- "El origen del sistema planetario y sus consecuencias desde el punto de vista filosófico". Barcelona (Tip. La Académica) 1897. És un fulletó de 30 pàgs. que va llegir, com a treball d'alumne, a la càtedra de Geologia i Botànica, que portava Odón de Buen, l'any 1897.
- 8.- Diu Rahola, p. 23, "D'aquella mateixa època és el seu article "Hipòcritas del entusiasmo", publicat a La Vanguardia, que fou el primer dels seus escrits polèmics.
- 9.- Sobre Sentiñón v. CORBELLA, J.; CALBET, J.M.: El pensamiento sanitario y laboral de dos médicos anarquistas del siglo XIX. Barcelona (I Congr. Català Medicina del Treball), 1984, 171 pàgs.
- 10.- Sobre la influència de Sentiñón v. Rahola, p. 23. Li dedicà el llibre "El crim dels Reis Catòlics...". També l'esmenta en "Missatge a Macià" pàgs. 136-137.
- 11.- A la Gaceta Médica Catalana hi ha una extensa col·laboració, com a redactor principalment. L'any 1900 hi publicà un estudi extens "Fisiología del sueño", dividit en quatre parts. Hi trobem, en total 110 col·laboracions signades que per anys són com segueix: 1897 (8); 1898 (2); 1899 (29); 1900 (41); 1901 (22); 1902 (6); 1905 (2). Col·labora sovint en notes bibliogràfiques.
- 12.- Rahola dóna aquesta data (p. 23), diu: "El 1902 se n'anava a Itàlia que tan profundament havia d'influir-lo, i l'any següent es graduava de doctor al claustre de Bolonya, amb una tesi sobre psiquiatria".

Aquesta data també és la de la nota prèvia de la segona edició dels Contes. Rigau-Betancourt i Domènec de Bellmunt donen la de 1901.

Igualment passa amb la data de la seva arribada a Barcelona. Rahola esmenta l'any 1894; a la segona edició dels Contes consta la de 1895; Rigau diu la de 1896.

- 13.- Rahola, p. 23.
- 14.- Rahola, p. 24.
- 15.- Són dos volums, tamany butxaca, de 182 i 198 pàgines. El 1914 publicà a Berna una síntesi: "Die Welt ein Symbol".
- 16.- Altres escrits de Diego Rufz en aquest període són:
 - "El boig Macbeth sacerdot" a La Novel·la Catalana, 1907.
 - Dos treballs psiquiàtrics: "El ocaso de la responsabilidad y la orientación científica del peritaje freniátrico", fet a Itàlia, (Barcelona, 1909) i "Líneas fundamentales para un concepto unitario del tic, la idea fija y la fobia" que és un resum de la seva tesi de Bolònia (Barcelona, 1909).
 - El 1913, encara aquí, va publicar un text sobre Verdaguer "La idea y el sentimiento de América en la obra de Jacinto Verdaguer" i un llibre sobre Sitges, amb dibuixos de Joaquim Sunyer: "Blanco refugio guía espiritual de Sitges", que va editar el seu germà Josep, perdent-hi els diners que li quedaven (v. VERDAGUER, Mario: Medio siglo de vida barcelonesa. B (Edit. Barna), 1957, pp. 238-239.
- 17.- Deixava sortir els malalts mentals en llibertat pel carrer "obrint de bat a bat les portes del manicomí", "innovació que va produir un esverament general a Girona", v. DOMÈNEC DE BELLMUNT: Cinquanta anys de periodisme català. Andorra la Vella (Ed. Mirador del Pirineu) 1975, 243-249, v.p. 244. Domènec de Bellmunt també és autor de l'article: "El doctor Diego Rufz" a la sèrie Morts a l'Exili (122). Avui, 13-gener-1959 p.4.
- 18.- v. Domenec de Bellmunt (1975) loc. cit.
- 19.- BERTRANA, P.; RUIZ, Diego: La locura de Alvarez de Castro. Ensayo sobre la psicología patológica de un episodio heroico. Girona (imp. Dalmau Carles), 1910. (61 pàgs.).
- 20.- El text ha tingut una certa importància. La primera edició fou el 1925. Fou reeditat el 1934 i el 1978 s'incorporava a la Col·lecció "Les millors obres de la literatura catalana".
- 21.- El mateix Rufz s'en ressentí. A l'advertència de la segona edició dels Contes (1936) diu: "L'obsenitat ha inspirat un llibre comarcal entorn de la meva vida" i també "el llibre obscè que corre sobre mí".
- 22.- Rahola, p. 24. El mateix 1913 publica a París "Notes autobiographiques sur un système de philosophie de l'enthousiasme", fulletó breu. I surt a París el treball de Rigau i Betancourt.
- 23.- Rahola, p. 24.
- 24.- Són "La guerra d'oggi considerata como una delle belle arti" (Pragatto, 1914) i "Impromptu adversus Austriam" (1915) (Rahola, dona la data de 1915; Palau la de 1914). Això motivarà un treball sobre ell d'Antonino Foschini "Un filosofo della guerra" (Bolònia, 1914).

- 25.- v. la introducció a la segona edició dels Contes (1936). D'aquest període hi ha també dos treballs de tema cosmogònic, publicats a Berna (1913 i 1914), esmentats per Palau; altres tres a Itàlia i "La vida d'en Pepet o de la dissort d'en Pepet per haver estat massa bon minyó". Barcelona (J. Horta Imp.) 1920, (76 pàgs.). Tots esmentats per Palau t. 18, pàgs. 94-95.
- 26.- Contes, segona edició (1936), introducció.
- 27.- v. p.e. FARRAN i MAYORAL, J.: A propòsit del 'Jo' de P. Bertrana (L'aspecte moral i l'aspecte literari)". Rev. de Catalunya. 1926, III, (19), pàgs. 1-9.
- 28.- No l'hem trobat com a col·legiat a la Guia Mèdica de Catalunya i Balears, editada pel Sindicat de Metges de Catalunya (1935). Tampoc se'l recorda com a psiquiatre en exercici en aquesta època. Sembla que va intentar optar a una plaça al sanatori mental de Santa Coloma.
- 29.- v. Domènec de Bellmunt (1979), M. Verdaguier, loc. cit. 333-334, que remarca: "el filósofo llevó siempre a su lado una mujer guapa".
- 30.- v.p. 117: "I fou el meu plorat mestre, fou el meu gran doctor Lluís Carles Gaspar de Sentiñón...".
- 31.- Té com a subtítol "Piezas de convicción para un juicio sobre el nazismo y la cuestión judía". Diego Ruíz ja es posa sota el nom, en els llibres d'aquest període "asociado español del Klastos Club".
- 32.- El títol sencer és: "Vacunar es asesinar. Dejarse vacunar, suicidarse". Barcelona (Imp. A. Nuñez) 1935. (205 pàgs.). És un text molt polèmic.
- 33.- D'aquest període republicà hi ha gairebé mitja dotzena de treballs més. Tenim notícia dels següents:
- "Sevilla! Acto de acusación contra una burguesía disponible" (Barcelona, 1931).
- "Rabasa morta. Un episodio de la guerra social en el N.E. de España". Barcelona, 1932.
- "Anti-Goethe". Barcelona, 1932.
- "El Duce contra el Negus". Barcelona, 1935.
- "Contra las grandes empresas...". Barcelona, 1936.
- "La obligación de pensar". Barcelona, 1936.
Del període de guerra hem trobat: "Primero de mayo de sangre". Barcelona, 1937, editat junt amb "Germinal" de Rodolfo Rocker (fulletó de 31 pàgs.).
- 34.- Domènec de Bellmunt (1975) pp. 245-246.
- 35.- v. Domènec de Bellmunt (1975-1979). En una visita a Toulouse, on anava a visitar-se al sanatori de Purpan va fer una mort de repent, al carrer, a l'avinguda Jean Jaurès. El propi Domènec de Bellmunt el va atendre.
- 36.- v. el treball de Rigau i Betancourt (Paris, 1913) nota 2.
- 37.- v. VEINTRAUB, G.: Die Enthusiasmusetthik nach Diego Ruiz. Hamburg, 1913. És esmentat a la introducció de Contes (1936, 2ª ed.). En el treball de E. Chipoco de Portocarrero (v. nota 39) el títol està lleugerament modificat i indica que fou publicat a Zurich també el 1913.
- 38.- A Berna publicà tres treballs: "Das Ueberwirbeltier" (1913). "Die Welt ein symbol", ja esmentat, (1914), i "Kosmogogischer Dialog" (1914).

- 39.- E. CHIPOCO DE PORTOCARRERO: Diego Ruíz (notas de una personalidad de filósofo y de médico. Buenos Aires, 1915. Es un fulletó de 23 pàgines en el qual considera a Ruíz influït per Leibnitz. El qualifica de "Leibnitz español" (p. 23).
José Ingenieros, personalitat important de la cultura argentina de començament de segle, en el seu llibre "La cultura filosòfica en España". Madrid (Imp. M. García y Sáez), 1916, esmenta a Ruíz, destacant la seva interpretació psiquiàtrica de la història i la seva idea de l'Ultravertebrat (pàgs. 194-196).
- 40.- Ja hem esmentat treballs seus publicats a Itàlia. Estudis sobre ell són el de RAVEGNANI, G.: Il filosofo dell'Entusiasmo. (Ferrara, 1914); el de FOSCHINI, A.: Un filosofo della guerra. (Bolònia, 1914); el de CAMPANI, R.: Studio sulla guerra d'oggi. Gazeta dell'Emilia, 11-X-1914.
- 41.- v. sobre tot Ravegnani i Chipoco de Portocarrero, ja esmentats.
- 42.- MONTOLIU, M. de: Estudios sobre la personalidad de Diego Ruíz. La Vanguardia (Barcelona), 5-X-1912. Ruíz havia dedicat a Montoliu el seu llibre "De l'entusiasme com a principi de tota moral futura" de l'any 1907.
- 43.- Menéndez Pelayo va publicar una carta a la Publicitat de Barcelona. Esmenta a Diego Ruíz com "un genio metafísico de especie rara y sutil".
v. Chipoco de Portocarrero, loc. cit. p. 9.
Una relació de diverses referències a l'obra de Ruíz es troba en el treball de Rigau i Betancourt (p. 8). Apart dels esmentats se citen escrits d'Alexandre Plana (Poble Català, 5-I-1913; i Catalunya, 26-IV-1913) J. Pérez Jorba (Poble Català, 28-IX-1913); Canalías Mestres, Asín, Pelayo Vizuete, Eugeni d'Ors, i J. Lleonart.
- 44.- v. Verdaguer, M. loc. cit. p. 335. Diu textualment "...luego publicó un libro de cuentos con clave, al que don Juan Maragall, ingenuamente, le puso prólogo, quedando contristado al llegar hasta él las lamentaciones de los vejados. Don Miguel de Unamuno tuvo menos paciencia y en los Lunes de 'El Imparcial' definió a Diego Ruíz de modo agresivo".
G. Díaz-Plaja a "Estructura y sentido del novecentismo español". Madrid (Alianza Ed.) 1975, li dedica unes pàgines (129-131).